

ՀՀ-ն աստիճանաբար խափարում է իր խնայող և ընթացիկ հարստացման

եւ ըստ պատշաճի խմբագրութեամբ՝ ազգին մանուկները հետազոտելով պատմութիւնը շատ պիտոյնի եւ սպասկար կրնայ ըլլալ ու իր երեքդասիկ անուանարժանի պատմութիւնը բերել, ինչու որ բարդական մասը մասնակիով՝ յայտնի է թէ ազգիս նորոգման մանկունքը բարդական իրենց բարեկրթիւ եւ բարեկրթաւ հասակակիցներուն բերնէն լսելով՝ կրնան աւելի շարժիլ ու յորգորիլ։

— Կարծեալ բանասիրական մասը աղոց աչքին տալիս բերելով թէ իրենց սարկիկներն ինչ մասեր ունենանք, ոտանաւորներ, ճառեր, աղէկ խորհրդածութիւններ եւ հասունները գտնել, գրել ու թարգմանել են, իրենց ալ յաւելի զօղիւ կ'ըլլայ արտօրեալներն կրթելու եւ փափուկ բնիւն, եւ աշխոյժ աւելի ունի մ'ալ կուտայ անոնց նմանելու եւ կամ նաեւ գերազանցելու։

— Իսկ ուսումնական մասին մէջ զանազան ուսումնական հաստատոյթներ գրուելով եւ միանգամայն պիտոյն ուսումնական խնդիրներ առաջարկուելով ու լուծուելով՝ ուսմանը կը սկսի ամենուն փափաքածին համեմատ՝ հասարակաց խոսակցութեան նիւթ ըլլալ, եւ ամենուն ալ զիրար հաս ըլլալու կարգ կը մտնէ։

Ըստ օրակարգի, ինչպէս տեղի կ'ուրար, վարժարանին նախկին աշակերտներն մէկուն խմբագրութեամբ կ'ըլլան շարժիլ մէջ մը պիտի հաստատուէին ուսումնական խմբակով, գիրքը Բազմապէսէն քիչ մը մեծ պիտի ըլլայ, զրոյրը դրելով նոյն նաեւ մէջ պիտի գրուէին պիտեւոր բարդիւր պատկերներ, զորոնք վարժարանին աշակերտները պիտի գծադրէին, որով նոյն կ'ուսման խմբակը վարժարանին դրելով մտնելուն որ քննութեան մէկ ցոյցը պիտի ըլլար։

Օրակարգին առ միջակի մէջ խել մը թուելու համար ալ արդէն պատրաստուած էր Բայց չենք գիտեր որ միջակ հիմակ ինչու եւս մնաց, երեւոյթն անմակ է թէ զրամական մասը կարգի գնելու մէջ ամէն գծաւորութիւնները գետ չեն յաղթուէին։ Այսու ամենայնիւ կը յայտնար թէ նոյն քաջանուն ընկերութիւնն որ այնչափ կենցաղագոյն գործերու վեհաճախէն ձեռք զարկու եւ յոտաշ ապրաւ, իր սու քաջ մասնակցութեան ալ իր խնամքը կը պարկուտ ամէն պէտք եղածն անանկ խոհանութեան կը հոգայ ու կարգի կը դնէ, որ ամէն արգելքներն ու գծաւորութիւնները վերնադրով՝ նոյն օրակարգը կուրդ ըլլայ օգտուել, աղէկ եւ անխոնջ հոգով ու իր սահմանին մէջ գտնուած բարութիւններով միշտ եւ անխոնջ հաստատարուիլ, որն որ ամէն բանագիտներու տալիս թէ ընկերութեան եւ թէ միւրժարանին փառքն ու բարգաւաճանքը կրնայ աւելի լինիլ։

Ն Բ Բ Ա Տ Ի Պ Մ Ա Տ Ե Ա Ն Բ

Պ Ի Բ Ա Վ Ա Ն Ե Ի Զ Բ Օ Ս Ա Լ Ի

Տ Ե Տ Ի Ե Ա Ն Ե Ի

Է

Բ Ե Բ Ո Յ Ե Լ Ե Ն Վ Է Պ Ե Ի

Կ Ե Մ

Տ Ա Ո Տ Ս Ի Տ Ե Կ Ի Թ Ե Լ Ո Ւ

Յ Ա Ր Մ Ա Ր

Պ Ե Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Դ Ն Ե Ն Ե Ի

Հ Ե Տ Ե

Թէպէտ գրեթէ ամէն հասակի, բայց մանուկները տուր՝ զուարճալի ու գիւրքին է պատմական կերպով բան սորովի։ Աս համոզման մեր Կլեմէնտ Ե Դիոնիսիոս կարգին մէջ առ տեսութեամբ կը հրատարակուի այնպիսի բարդական վերջը, որոնք պատմականներուն բոլոր կենսայը մէջ ամենէն աւելի հարկաւոր եղանը, այսինքն բարի վարժանքը նոյն պատմական հիշողութեամբ կը սորով գրեն, եւ առ վերջ ճանաչու հոս զրամ վեպերն ալ Կարդուողի, Կեանքի ու խաղաղի հիգիւններուն անանկներէն ըստ արեւելի, որոնք նոյն փոփոխութիւն նպատակին հասցնելու աւելի վերաբերուին ու երաշխաւորութիւն ունին։ Բայց տակից՝ տանկ նորապէսները տղացիներու սորովուն ալ շատ յարմար դործեր են, վասն զի տղանք իրենց իրենց ամէն բանէն տակի ասոնք կարգաւ կը բնութիւն ու տնտեսով կը դաստնան։

Մենք առ երկու գիւղերի նորապէսներուն պէտք եւ զանք մեր կարմանէ հոգալով եւ ամենից կ'աչն ալ յոտաշ տանելու փութալով՝ կը յայտնար որ աղգիւն մէջ ասոնց զանկալի օգուտն ալ կը տեսնենք։

Բ
Յ Ո Վ Հ Ե Ն Ե Տ Ե Բ
Կ Ե Մ

Օ Ր Լ Ե Ն Ի Օ Ր Ի Ո Ր Դ Ի Ն

Պ Ե Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Դ Ն Ե Ն Ե Ի

Հ Ա Ր Ե Տ Ա Ր Մ Հ Ե Վ Ն Ե Ա Վ Ե Ի Ե Բ Ա Ր Ե Լ Ո Ւ

Կ Ե Ե Տ

Հ Կ Ո Ւ Կ Ե Ս Վ Տ Ե Ի Տ Ե Ի Ե Ն Ե Ն

Մ Ի Ի Թ Ի Ո Ւ Ե Տ Ի Ն

(Պղէանի օրիորդին վարժն ու դործած դիւցազնական դործերը ընդհանուր պատմութեան երեւելի դիւցազնական կարգը կը դրուէին։ Աս գիւղիցի պատմութիւնը կարգադրելով ինչ կը զարմացնէ, ինչ կը զուարճացնէ եւ թէ չենթադրուէ կու տայ, մանաւանդ մեզմէ ժամանակաւ շատ հեռու ըլլալուն եւ անցած պարերուն միայն գաղափար մը տալուն համար շատ հետաքրքրական բան է։ Աս պատմութեան կարճակը թէ մեր աղգին ընդհանրապէս թիւնը տաճէր։ Եւ գրգռելու համար անպատշաճ բան մ'ըրած չենք սեպուիլ, առ կ'ըսենք — Կլեմէնտ Ե Դիոնիսիոս կարգը նոյն դիւցազն Օրիորդին վարժն ալ հրատարակելով։ Ար յոտաշ որ մեր առ փոքր աշխատութիւնն ալ աղգայնաց տալիս ընդունելի կ'ըլլայ ու աղգին յոտաշաղկիւն թեան վրայ կ'աւելի մ'ալ աւելցուցած կը սեպուիլ։

Բ Ն Ա Դ Ի Տ Ե Ա Վ Ե Ն

Մ Ի Ի Թ Ի Ո Ւ Ե Տ Ի Ն

Բաժանալով խմբակը։ Մարդ կտոր մը կուրծէն (թէպէտ կ'ըսեն) մաս մը կրնայ կտորել, ան կտորած մասնէն ուրիշ մէկ կտոր մը, եւ առ վերջին կտորէն ուրիշ մէկ կտոր մը, եւ այսպէս յոտաշ երկաւով կը համար անանկ վեճակի մը որ ուր կտոր մ'ալ բաժանելը փոքրագույն անկողնի կ'ըլլայ, Հիմա խնդիր է որ առ բաժանումը միշտ ձեռք կը հասնի կամ ձեռքի յոտաշ կրնայ երկաւ։ Ասիւցն վրայ զանազան փորձեր եղած են։ Գարեհատ մը ոսկին տարածելով՝ այնչափ ընդարձակեցին, որ անով յիտուն քառակուսի մասնաշաղկ տեղ մը կրնար ծածկուիլ։ Արգիւրաքանդակ մասնաշաղկ տառու երկու գծաւոր կը յաճախուի, եւ ամէն մէկ դժուարի կրնայ դարձաւ յիտուն մաս բաժնուիլ, որոնցմէ ամէն մէկը գրեթէ մարդու մազին հաստութիւնը կ'ունենայ։ Տառու եւ կարգ յիտունով բազմապատկելով՝ կու տայ վեճահարկը։ Արեւմտեան մասնաշաղկի մը մէկ երեսը կամ կողմը միջհարկը պայպիսի մաս ունի։ Եւ իր քառակուսին, այս ինքն բոլոր քառակուսի մասնաշաղկի մը կ'ընէ երեսը հարկը փութան հարկը։ Կարգ յիտունով, այս ինքն քառակուսի մասնաշաղկներուն թուովը, բարձրագույնով՝ տասնութով միլիոն կ'ընէ։ Այս աւելին դարեհատ մը ոսկին տառու երկու գծաւոր կը յաճախուի կրնայ ծածկուիլ, որոնցմէ ամէն մէկը մարդու մազին չափ հաստութիւն կ'ունենայ։ Բայց յայտնի է որ ասոնք ալ կրնան դեռ շատ բաժնուիլ, այս ինքն գրեթէ միշտ եւ կարգաւոր միլիոն մաս, որոնք կ'եռ պարզ աչքի տակ կ'իյնան։ — Զորս տուգաղէ չափ ոսկին կրնայ այնչափ երկայն թել մը քաշուիլ, որ կենտրոնութեամբ գաղղիական միլիոն տեղ հասնի։ Ասիւցն կրնայ խնայելով թէ որչափ քիչ ոսկով երկարացնելու մէկ բեւեռնէն միշտ մէկու բեւեռնէն թել մը կրնայ քաշուիլ։ — Ամենք բոլոր մէկ տուգաղէ այնչափ կրնայ տարածուիլ, միշտ ձեռք եւ ձեռք մը տակը բոլորովին ծածկուի։ Ասիւցն քիչ մը լաւագույն կ'աւելի Բայց երեք տուգաղով տուգաղ կրնայ ծածկուիլ։

Ըստ բաներուն միտ դնելով՝ ամենք կրնան թէ մարմինները յանապաճման կրնան բաժնուիլ, ոմանք ալ կը զուգեն թէ որչափ որ կարծես շատ բաժնուիլ ալ են, ի վերայ այս ամենայնի միշտ սահման մ'ունեն։ Երկու կարծիքը պաշտպանողներուն մէջն ալ երեւելի մարդիկ կան։ Ոմանք չեն ուզեր առ կարծիքին ետ կենտրոն թէ մարմնը մի խիստ փոքր մասնակցի ալ քաշուիլ կրնան աւելի փոքր մասնակցի բաժնուիլ, եւ կամ գոնէ, կ'ըսեն, կրնայ միանգամայն թէ տանկին բաժնաւորը մասնակցի գտնուիլ զոյնքն ալ չկարենոյ իրօք աւելի փոքր մասնակցի բաժնուիլ, բայց ասոր պատճառը՝ մեր գործերներուն անկատարութիւնն է։ Սակայն եւ այնպէս պարտաւոր օրս գրեթէ ամէն բնագիտներն ու տարաբանները միարմար կը հաստատեն թէ մարմինները միշտ չեն յանապաճման բաժնաւորան չեն, հայտն կան մասնակցներ՝ որոնք բացարձակապէս անբաժնելի են։

Զանգաւորութիւն։ Ըմեն մարմին միջոց մը կը բռնէ, կամ լայնութիւն, երկայնութիւն ու բարձրութիւն

ունեցող տեղը մը մէջ կը կենայ, բայց նոյն միջոցը բոլորովին չիւղեցնէր։ Օրով հետեւ իր զանազան մասնակցներուն մէջ պարզապէս միջոց ալ կը գտնուի։ Արդ թէ որ առ զանազան մասնակցները ճշմանք իրարմէ մերձեցնենք, նոյն մարմինն աւելի քիչ միջոց կը բռնէ կամ աւելի սրտիկ տեղաց մէջ կրնայ կենայ։ Փասն զի մասնակցները՝ ան առջի պարզապէս զոյնքն մէջ կը մտնեն։ Ըմենագինը կամ ոմենախիտ մարմիններն ալ առ յատկութիւնն ունենանաւորանել պատի մը մէջ տարութիւնը կը թափանցէ։ Ըստ ճառ տղայութեանը՝ ապակիէն կ'անցնին, ապա աւելին ապամտնէն ու ապակիէն ծոկոտ են։ Ոմանք քաղցրութեամբ կ'աւելի փայլ ծակեր կը տեսնուի։ Զուրը կ'աւելի մէջ կը թափանցէ ու կը լինիլ՝ առանց ուսուցանելու, անգիրը՝ օգահան գործընթացը զոյնքն եւ ճշմանք կ'աւելի ու կ'աղանի բաժնէն կը թափանցէ կ'անցնի։ Բակին խիստ ծակոտ է։ Կարգ աղէկ կը տեսնուի թէ որ բարակ խիւղիչ շինուի եւ երկու ապակի մէջ գտնի։

Աւելի քան խել։ Երբ որ մարդու մարդ գաւաթ մը ջրոյ մէջ կը խոխի, ասով ջրոյն կերպարանքը կը փոխուի, բայց մարդ մէջէն հասունելուն պէս՝ ջուրը նորէն առջի կերպարանքը կը ստանայ։ Ասիւցն ջրոյն մասնակցներուն իրարմէ դիւրաւ բաժնուիլն կամ գիւրաւ ապակի անգիր երկաւն պարզ յոտաշ կու գայ, չէ թէ ջրոյն առանց անկանալ չենէն։ Արդ տեսակ փոփոխում մը կը տեսնուի փոքրիկ փայլ։ Մարմինը շիտակ քար մը միւր սեպուիլ եւ վրան մեծ կակ փայտիկից քնդակ մը ձգէ։ Կը տեսնուի որ ինչ կած տեղը մարմինը միայն պարկի տեւ չըմանակ մը կը ձեւանայ, որն որ կը ցուցնէ թէ փոքրիկ գրեթէ քաղցր մարմինը միայն մէկ կէտը չընդարձակ, հայտն վրան ինչպէս առնէ ճշմանքով ապակիցաւ ու ան մարմինը միայն մնացած չըմանակն չափ տեղ չընդարձակ, եւ շուտ մը նորէն իր առջի կերպարանքը դարձաւ։ Արդ զի կարգ ըլլայ ըստ իր մարմին մը սուսեգիտան է, պէտք է որ չէ թէ միայն իր արտաքին կերպարանքը փոխուի, հայտն նաեւ ծաւալն (այս ինքն իր ընդարձակութեան չափն) ալ որոտարին ճշմանք մը փոխուի, եւ նոյն փոփոխութիւնը պատճառաւ ճշմանքը դարձելուն պէս թէ իր առջի կերպարանքը եւ թէ իր առջի ընդարձակութեան չափն ստանայ։

Հաւանականութիւն։ Ըմեն մարմիններն ալ տառաճական են, բայց մէջերէն ոմանք այնչափ քիչ աւելանալուն են, որ մենք ոչ կ'իմանանք եւ ոչ ալ կրնանք իմանալ։ Առանց անոնք թիւնն ստղծ մէկ նշանն է հեռուի, ասիւցն կը հետեւի որ ամէն մասնակցները աւելի կամ պակաս աւելանալուն են։ Օրով հետեւ հեռու մը ուրիշ բան չէ՝ բայց կ'իմէ առանց անկանալ յոտաշ երկաւ գործը մը, գործը քաղցրութեամբ մը, որն որ հեռու հանող մարմինը մէջէն կ'անցնի եւ ուրիշ առանցական մարմնը մը (օրով) կը հաղորդուի, որուն (օրով) միջնորդութեամբ անոնք նոյն շարժման աղբյուր թիւնը կ'ընդունին։ Առանց անկանալ յոտաշ անկանալ կը տեսնուի փոքրակաւիքն (alun de plume, Federweiss) վրայ, որն որ հարաւային Ամերիկայի Գաւաթ քաղաք ծառէն ելած խիստ ճերմակ հիւսիս յոտաշ կու գայ։ Աս նիւթէն շիտակ զնայնութեամբ թէ որ ճարտարութեամբ եւ աղէկ գործութեամբ գետնը զարնուին են՝ երկու անգամ միշտ իւրին ձեւանը կ'ընէ։ Նոյնպէս բարեւն ու չուաններն ալ շատ առանց անկանալ են։ Ըմենակատար առանց անկանալ մարմինն է հեռանկաններն ու կարգը։

Ճշմանք։ Մարմինները կրնան պարկի ծառաւոր մը մէջ անկողնուիլ։ Սպառնայ այնչափ կրնայ ճշմանք ու անկողնուիլ որ իր իսկական ծառաւոր լինի չորսին մէկը եւ միշտ ստանին մէկն ունենայ։ Նոյն իսկ քարն ալ թէ որ փասն մեծ ծանրութիւն մը գաւաթ ըլլայ են՝ կրնայ քիչ մը ճշմանք ու ծառաւոր կը պարկիւնայ։ Ոմն շիւղերուն հիւսիսն աւելի քան քարն ալ կրնան ըլլալ։ Գրանիտն ու գրանիտաւորանքը փայլի գործը խիստ մեծ ճշմանք մը կ'ըլլայ։ Աս ճշմանք գործութեամբ կամ սաստիկութեամբ այնչափ մեծ է, որ կարգաւորին փայլի գործը ու կերպարանքները մեծապէս վրայ այնչափ կը դրոշմին, ինչպէս որ կակուղ մամլին վրայ մարդ մասին ճշմանքն ուղած ձեւը կու տայ։ Ըստ մէջ տեղի միայն գրուելու բանն ան է, որ գործումն ու գրամը մը ծառաւոր գործընթացն յոտաշ ունենալով բնագրանկութեամբ պարկի կ'ըլլայ։ — Հեռանկաններն այնչափ շատ չեն ճշմանք, որոնք հաստատուն մարմիններն են։ Իսկ որ երեք մասնաշաղկի թանձրութիւնն ունենայ (Թուանք) ի խողովակին մէջ ջուր լինելու մէկ կողմանէ սաստիկ ճշմանք ըլլայ նէ, աւելի մեծապէս կը ծախի քան թէ մէջէն ջուր իր ծառաւոր քանին մէկը կը ճշմանք։ Օրով ու ընդհանրապէս կարգը աւելն տեսակ մարմիններն շատ աւելի գիւրաւ կը ճշման։

